

Apžvalgos, recenzijos, anotacijos

ITALŲ LITERATŪRA LIETUVOJE IR LIETUVIŲ LITERATŪRA ITALIJOJE: VERTIMŲ BIBLIOGRAFIJA

PIETRO U. DINI

*Baltistikos katedra
Kalbotyros departamentas
Pizos universitetas
Italija
pud@ling.unipi.it*

RASA KLIOŠTORAITYTĖ

*Vertimo studijų katedra
Filologijos fakultetas
Vilniaus universitetas
rasadp@gmail.com*

Šioje apžvalgoje trumpai aptariami italų grožinės literatūros vertimai į lietuvių kalbą, lietuvių grožinės literatūros vertimai į italų kalbą ir šių vertimų istorija. Taip pat bendrais bruožais aptariamos galimos šios srities mokslinių tyrimų kryptys. Galima teigti, jog ši apžvalga yra preliminarus ir propedeutinis įvadas ruošiant išsamesnę italų–lietuvių ir lietuvių–italų kalbų vertimų bibliografiją. Keliamas klausimas, kada ir kokiomis sąlygomis Lietuvoje ir Italijoje buvo daugiausia verčiama iš vienos kalbos į kitą. Ieškant atsakymo į šį klausimą remiamasi lyginamuoju metodu. Tai nėra paprasta, nes Lietuvos ir Italijos vertimų istorinė periodizacija labai skiriasi. Be to, gali būti, kad tokią ekstralingvistinę temą labiau tiktų priskirti kultūros, kultūrinių ryšių istorijai, o ne vertimo teorijai, tačiau įvairūs autoriai jau ne kartą pabrėžė glaudų šių dviejų tyrimo sričių ryšį, todėl tokia apžvalga, nors ir neišsami, gali būti naudinga tolesniems tyrimams.

ĮŽANGINIS ŽODIS

Žvelgiant labai plačiai, istorijoje galima išskirti tris pagrindinius laikotarpius, kai Lietuvos ir Italijos kultūriniai ryšiai ypač klestėjo: a) Humanizmo ir Renesanso epocha, b) XX a. pirmosios pusės (tiksliau, tarpukario) laisvosios Lietuvos laikotarpis ir c) Atgimimo metai nuo XX a. aštuntojo dešimtmečio pabaigos iki šių dienų (Dini 2007a). Humanizmo ir Renesanso lietuvių raštija dar tik formavosi, todėl suprantama, jog tuo metu nebuvo verčiama iš italų kalbos į lietuvių kalbą. Bet tuo metu iškilo žymioji kalbinė samprata – lietuvių romėnų kilmės teorija,

pagal kurią lietuvių ir lotynų kalbos buvo laikomos ta pačia kalba. Žinia, šios idėjos veikiami kai kurie autoriai tapatino lietuvių kalbą su italų kalba neatsižvelgdami į tai, jog italų ir lotynų kalbos skiriasi. Žinoma, tokios idėjos skatino domėtis lietuvių, t. y. „giminingos“ tautos, kalba ir kultūra. Daugiausia vertimų pasirodė per paskutinįjį, dar tebesitęsiantį laikotarpį. Šie vertimai išsamiai aptarti pastarųjų metų straipsniuose (Dini 1999, 2007abc). Daug mažiau tyrėjų dėmesio sulaukė tarpukario Lietuvos ir Italijos kultūriniai ryšiai, tarp jų ir vertimai, todėl verta aptarti pagrindines šio laikotarpio tendencijas.

LIETUVIŲ KULTŪROS ATGARSIAI ITALIJOJE

Galima teigti, jog Italijoje tarpukariu buvo domimasi lietuvių kultūra: išleistos kelios knygos apie Lietuvą, kuriose buvo apžvelgta ir lietuvių literatūra, taip pat paskelbti keli lietuvių autorių kūrinių ištraukų vertimai į italų kalbą. Juos parėngė tokie autoriai kaip Gianni Morici, Nicola Turchi ir Giuseppe Salvatori. Pavyzdžiui, G. Morici¹ 1930 m. Romoje išleido knygą *Lietuvių liaudies dainos*, į šią rinktinę sudėta apie trys šimtai lietuvių liaudies dainų. Šis tyrinėtojas, remdamasis vienu G. Nesselmanno veikalu (Nesselmann 1853), parašė nemažos apimties įžanginį straipsnį. Deja, lietuvių liaudies dainas jis vertė ne iš originalo, bet iš vokiečių kalbos. Lietuviškomis dainomis domėjosi ir žymus italų kalbininkas Vittore Pisani, jis išvertė keletą dainų iš lietuvių kalbos ir paskelbė periodikoje (1933). Religiotyros profesorius ir kunigas N. Turchi² lankėsi Lietuvoje 1921 m., vėliau parašė knygėlę *Nepriklausomoje Lietuvoje*, kurioje apžvelgė Lietuvos praeitį ir papasakojo apie savo viešnagę. Po dešimties metų Nicola Turchi papildė savo pirmąją knygą ir išleido didesnės apimties veikalą *Lietuva istorijoje ir dabartyje* (Turchi 1933). Nicola Turchi labiau domėjosi istorija, o G. Salvatori³ – šiuolaikine kultūra, ir ypač literatūra. Be to, G. Salvatori domėjosi lietuvių filosofija ir menu, parašė straipsnių apie A. Baranauską, V. Krėvę, Maironį ir lietuvių liaudies dainas⁴. Juos skelbė ir žymiam žurnale *Studi baltici*. Šis žurnalas buvo skirtas baltų filologijai ir kalbotyrai, bet spausdino straipsnius ir apie literatūrą. Verta pridurti, kad *Studi baltici* buvo pirmasis baltistikos žurnalas, leistas ne baltų kraštuose⁵. G. Salvatori įpynė straipsnius apie lietuvius, jų istoriją ir

¹ Daugiau apie tai žr. Dini 2007a, 178–187.

² Daugiau apie tai žr. Dini 2007a, 65–66.

³ Daugiau apie tai žr. Dini 1992, 2007a, 69–77.

⁴ Žr. Salvatori 1930b, 1931, 1932ab, 1933ab.

⁵ Apie *Studi baltici* žr. Sabaliauskas 1999, 604; 2007, 232–233; Devoto 2004.

kultūrą į svarbiausią savo knygą, kurią 1932 m. išleido Bolonijos leidykla „Cappelli“. Ši knyga, lietuvišku pavadinimu *Lietuva vakar ir šiandien*, 1992 m. buvo publikuota ir Lietuvoje. Ir italų, ir lietuvių literatūrinių ryšių istorijoje taip pat labai svarbi ir Giacomo Prampolini veikla: savo penkiatomėje *Visuotinės literatūros istorijoje* (Prampolini 1974a) ir tais pačiais metais išleistoje *Tekstų antologijoje* (Prampolini 1974b) jis rašė apie lietuvių literatūrą ir paskelbė kai kurių kūrinių ištraukų vertimus italų kalba. Be to, 1938 m. lietuvių spaudoje G. Prampolini tokiais žodžiais apibūdino vieną italų kalba parengtą lietuvių poezijos antologiją: „...manyje pribrendo dvikalbės antologijos ([pavadinimu] *Lietuva*) idėja, kuri, tikiuosi, šią žiemą taps realybe“. Knyga turėjo pasirodyti 1940 m., bet dėl nežinomų priežasčių taip ir nebuvo išleista⁶.

Po Antrojo pasaulinio karo Lietuva ir jos vardas dingo iš politinio Europos žemėlapiu, bet net ir tuo laikotarpiu Italijoje kartais pasirodydavo vienas kitas vertimas iš lietuvių kalbos. Vienas iš tuo metu lietuvių literatūrą į italų kalbą vertusių vertėjų buvo lietuvių išeivijos veikėjas, prelatas V. Mincevičius. Jo verstos J. Biliūno, A. Vaičiulaičio, V. Krėvės, S. Zobarsko, N. Mazalaitės, Lazdynų Pelėdos, Šatrijos Raganos ir kitų lietuvių autorių kūrinių ištraukos išbarstytos po retus žurnalus. Reikėtų tikėti, kad šie vertimai bus surinkti ir išleisti atskiru leidiniu. Be to, V. Mincevičius yra išvertęs dalį Kristijono Donelaičio *Metų*. Jo išversti fragmentai iš *Pavasario linksmybių* yra vienintelė iki šiol itališkai paskelbta šio lietuvių literatūros šedevro ištrauka⁷. Tuo pačiu metu Giacomo Devoto (mokslinio žurnalo *Studi baltici* sudarytojas) rengė įvairių autorių kūrinių rinktinę *Baltų literatūros* (1963). Lietuviškąją dalį parašė šveicaras Alfredas Sennas: joje paskelbtos įvairių lietuvių autorių veikalų ištraukos italų kalba. Vėliau lietuvių (ir apskritai baltų) literatūros kūrinių Italijoje nebuvo leidžiama kelis dešimtmečius.

Italijos visuomenė vėl ėmė domėtis Lietuva ir kitomis Baltijos valstybėmis tik prasidėjus Atgimimo epochai, t. y. praėjusiojo amžiaus aštuntojo dešimtmečio pabaigoje (Dini 1999). Šiandien italų literatūros vertimai Lietuvoje yra daug gausesni nei lietuvių literatūros vertimai Italijoje. Lietuviai šioje srityje nuveikė daug daugiau nei italai ir gali didžiulis turėdami gerokai daugiau italų grožinės

⁶ Vienas iš šio straipsnio autorių kalbėjosi telefonu su Giacomo Prampolini'o sūnumi Gaetano Prampolini'u, anglų kalbos ir literatūros profesoriumi Florencijos universitete, ir teiravosi apie jo tėvo archyvą. Buvo pažadėta, jog bus išsiaiškinta ir atsakyta.

⁷ Mincevičius 1964; žr. Dini 2007a, 189–190. Palyginti neseniai A. Cerri išvertė ir atidavė spausdinti literatūros žurnalui *Hebenon* (Burolo, Torino) K. Donelaičio pasakėčias; šie vertimai netrukus bus publikuojami.

literatūros vertimų. Kita vertus, pastaraisiais metais Italijoje pasirodė nemažai vertimų iš lietuvių kalbos. Tikimasi, kad bent svarbiausi lietuvių literatūros kūriniai bus išversti į italų kalbą.

BENDROS PASTABOS APIE GROŽINIŲ TEKSTŲ VERTIMUS IR JŲ ATsirADIMĄ

Neabejotina, jog vienos literatūros vertimų paplitimo kitoje literatūroje tyrimas gali atverti ir pagilinti šias kultūras siejančius ryšius ir mainus. Todėl būtų galima išskirti ir *sub specie translationum* kultūrinius mainus. Tačiau žvelgiant į italų ir lietuvių literatūrų ryšius, toks tyrimas galėtų suklydinti, nes tam tikrais laikotarpiais lietuvių kalba Italijoje buvo daug mažiau paplitusi nei italų kalba Lietuvoje ir galimybės pramokti šių kalbų buvo labai skirtingos.

Kai Lietuva dingo iš politinės arenos ir iš Europos politinio žemėlapiu, ji taip pat išnyko ir iš kultūrinio Italijos horizonto. O Italijos įtaka Lietuvos visuomenės kultūriniam gyvenimui, prasidėjusi Humanizmo ir Renesanso laikais, sovietmečiu tęsėsi ir trunka iki šių dienų. Šie išoriniai skirtumai nulėmė ir skirtingą grožinės literatūros vertimų skaičių į italų ir į lietuvių kalbas. Kaip minėjome, beveik visi lietuvių grožinės literatūros kūriniai į italų kalbą buvo išversti ir paskelbti tarpukariu arba paskutiniaisiais dešimtmečiais (Dini 2007c). Per visą sovietmetį lietuvių literatūra Italijoje liko bemaž nepastebėta. Tuo tarpu Lietuvoje italų kultūra ir literatūra visada kėlė susidomėjimą.

Ši padėtis atsispindėjo ir mokslo bei švietimo sistemoje, taip pat universitetų studijų programose: tarpukario metais lietuvių kalbos buvo galima pramokti tik Neapolyje, pokario metais – Milano katalikų universitete ir Romoje. Iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo jokių kitų galimybių pramokti lietuvių kalbą Italijoje nebuvo. Ir tik aštuntojo dešimtmečio pabaigoje lietuvių kalba vėl pradėta dėstyti Italijoje (Parmos ir Pizos universitetuose). Lietuvoje italų kalba buvo dėstoma ir sunkiausiais praėjusiojo amžiaus metais: net sovietiniais metais Vilniaus universitetas buvo vienas iš nedaugelio visoje Tarybų Sąjungoje, kuriame buvo galima mokytis italų kalbos.

Nevienodas Lietuvos ir Italijos istorinis likimas lėmė tai, jog skiriasi italų ir lietuvių grožinės literatūros vertimų sąrašas: italų grožinės literatūros vertimų sąrašas lietuvių kalba buvo turtingas dar tada, kai lietuvių kūriniai į italų kalbą buvo beveik neverčiami. Pavyzdžiui, jau seniai lietuvių kalba galima perskaityti

beveik visus italų literatūros klasikus, pradedant Dante⁸, Petrarca⁹, Boccaccio¹⁰, vėliau Machiavelli¹¹, Leopardi¹², Manzoni¹³ ir baigiant šiuolaikinių klasikų, tokių kaip Moravia¹⁴, Sciascia¹⁵, Calvino¹⁶, Levi¹⁷ ir kitų¹⁸, vertimais. Kita vertus, į italų kalbą išverstas Antano Baranausko *Anykščių šilelis*¹⁹, bet dar nėra viso Kristijono Donelaičio *Metų* vertimo, nė neminint Maironio ar K. Binkio. Žinoma, pastaraisiais metais išleistos prozos ir poezijos antologijos šiek tiek užpildo šias spragas (jose daugiau orientuojamasi į šiuolaikinius autorius). Pabrėžtina tai, kad daugiausia į italų kalbą yra verčiama paskutiniaisiais metais, o į lietuvių kalbą buvo verčiama dešimtmečių dešimtmečius.

Pavyzdžiui, yra trys Dantės *Dieviškosios komedijos (Divina Comedia)* vertimai į lietuvių kalbą: pirmas vertimas – JAV išėivijoje²⁰, antras – tarpukario Lietuvoje²¹ ir trečias, išleistas sovietmečiu, t. y. A. Churgino išversti *Pragaras* (pirmasis leidimas – 1968 m., antrasis leidimas – 1998 m.), *Skaistykla* (1970) ir *Rojus* (1971). Yra ir du *Naujo gyvenimo (Vita Nova)* vertimai: pirmą kartą *Naują gyvenimą* į lietuvių kalbą išvertė Italijos išėivijos atstovas²², knyga išleista Italijoje, prie

⁸ Apie Dantę žr. toliau.

⁹ Sonetus vertė A. Churginas, V. Mačernis (pvz., Francesco Petrarca. Sonetas CCCIX, vertė S. Geda. *Šiaurės Atėnai*, 2001, birž. 9 d., 2; *Didžiojo Atgimimo literatūra. Italijos ir Prancūzijos Renesansas: Frančeskas Petrarca. Sonetai*, vertė V. Mačernis. 2007. Vilnius: Žaltvykslė).

¹⁰ Dar 1927 m. Rygoje išleista knyga *Dekameronas: vaizdeliai iš kunigų ir vienuolių gyvenimo*; 1929 m. pasirodė P. Morkūno *Dekamerono* vertimas. Sutrumpintą *Dekamerono* novelių rinkinį (154 p.) išvertė E. Viskanta ir parengė A. Iešmantaitė, knygą 2007 m. išleido leidykla „Žaltvykslė“. Visą *Dekamerono* tekstą (628 p.) iš italų kalbos vertė E. Viskanta (2006, Vilnius: Tyto alba).

¹¹ Machiavelli N. 2009. *Valdovas*, vertė P. Račius. Vilnius: Vaga.

¹² Eilėraščius vertė A. Nyka-Niliūnas.

¹³ Manzoni A. 1990. *Sužadėtiniai*, vertė A. Vaišnoras. Vilnius: Vaga.

¹⁴ Moravia A. 2006. *Penktadienio vila*, vertė A. Gudaitis. Vilnius: Alma littera.

¹⁵ Šaša L. 1973. *Kiekvienam savo*, vertė V. Povilaitis. Vilnius: Vaga.

¹⁶ Calvino I. 2009. *Mūsų protėviai*, vertė A. Musteikis, V. V. Petrauskas, A. Žūkaitė. Vilnius: Baltos lankos; 2006. *Jeigu keleivis žiemos naktį*, vertė A. Žūkaitė. Vilnius: Baltos lankos; 2006. *Nematomi miestai*, vertė V. Tauragienė. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.

¹⁷ Levi P. *Jei tas žmogus*, vertė V. Tauragienė. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla; apie tai žr. Dini 2005.

¹⁸ Kai kurių autorių kūriniai buvo išversti iš rusų kalbos, pvz., Palazzeschi A., 1971. *Seserys Materasi*, vertė A. Jonaitytė. Vilnius: Vaga.

¹⁹ Baranauskas A. 1990. *La selva di Anykščiai*, parengė G. Michellini, įvadinį straipsnį parašė V. Kubilius. Potenza: Il Salice.

²⁰ Dantė A. 1926. *Dieviškoji komedija*, vertė J. Dobilas. Philadelphia Pa.

²¹ Dantė A. 1938. *Dieviškoji komedija*, parengė J. Narjauskas. Marijampolė.

²² Dantė A. 1966. *Naujas gyvenimas*, vertė A. Tyruolis. Castelnovo Don Bosco: Saleziečių spaustuvė.

Turino įsikūrusioje lietuvių Saleziečių spaustuvėje, antrą kartą Lietuvoje *Naujas gyvenimas* buvo išverstas palyginti neseniai²³. Šie to paties veikalo vertimai yra galimas tyrimų objektas, juos galima lyginti vieną su kitu ir su originalo tekstu.

Verčiant grožinę italų literatūrą svarbus ir lietuvių išėvių vaidmuo. Verta priminti, kad Stasys Santvaras paruošė *Italų poezijos antologiją* (1989) bei išvertė A. Ponchielli'o ir A. Ghislanzoni'o operos *Lietuviai (I Lituani)* libretą į lietuvių ir į anglų kalbas²⁴. Italų literatūra domėjosi ir poetas A. Nyka-Niliūnas²⁵ bei kiti.

Nuo 2004 m. gegužės 1 d. Lietuva ir Italija yra lygiateisės Europos Sąjungos narės. Todėl moksliniai ir kultūriniai ryšiai vis intensyvěja, plečiasi studentų ir kultūros darbuotojų, tarp jų ir vertėjų, mainai. Nuolatos daugėja ir verčiamų autorių. Vien pastaraisiais metais į lietuvių kalbą išversti tokių populiarių autorių kaip U. Eco²⁶, A. Baricco²⁷, N. Ammaniti'o²⁸, A. Camilleri'o²⁹ ir kitų šiuolaikinių rašytojų kūriniai.

Italijoje pastaraisiais metais išleista šiuolaikinių lietuvių apsakymų antologijų³⁰, S. Parulskio romanas *Trys sekundės dangaus*³¹, R. Granausko apysaka

²³ Dantė A. 1998. *Naujas gyvenimas*, vertė S. Geda, I. Tuliševskaitė. Vilnius: Vyturys.

²⁴ Santvaras S., 1989. Apie tai žr. Dini 2007a, 58–63.

²⁵ Kaip minėjome, vertė Leopardi'o eilėraščius.

²⁶ Būtina paminėti milžinišką I. Tuliševskaitės triūsą – jos dėka lietuvių kalba pasirodė *Rožės vardas* (2001, Vilnius: Tyto alba); *Baudolinas* (2002, Vilnius: Tyto alba); *Fuko švytuoklė* (1995, Vilnius: Tyto alba); *Paslaptingoji karalienės Loanos liepsna* (2006, Vilnius: Tyto alba); *Vakarykštės dienos sala* (1998, Vilnius: Tyto alba).

²⁷ Baricco A. 2009. *Šilkas*, vertė P. Bieliauskas. Vilnius: Tyto alba, (antrasis leidimas); 2000. *Aistrų pilys*, vertė I. Tuliševskaitė. Vilnius: Alma littera; 2000. *Novečentas*, vertė A. Mus-teikis, Vilnius: Charibdė; 2001. *Jūra vandenynas*, vertė I. Tuliševskaitė. Vilnius: Tyto alba; 2007. *City*, vertė I. Tuliševskaitė. Vilnius: Alma littera; 2004. *Be kraujo*, vertė P. Bieliauskas. Vilnius: Alma littera; 2005. *Next*, vertė A. Karpič. Vilnius: Alma littera; 2007. *Toji istorija*, vertė I. Tuliševskaitė. Vilnius: Alma littera; ir 2008. *Homeras, Iliada*, vertė K. Nastopkaitė. Vilnius: Tyto alba.

²⁸ Ammaniti N. 2004. *Aš nebijau*, vertė P. Bieliauskas. Vilnius: Tyto alba.

²⁹ Camilleri A. 2008. *Terakotinis šuo*, vertė I. Tuliševskaitė. Vilnius: Baltos lankos; 1999. *Vandens forma*, vertė I. Tuliševskaitė. Vilnius: Baltos lankos.

³⁰ *Racconti lituani. Racconti dal mondo* (J. Apučio, D. Mušinsko ir B. Radzevičiaus apsakymų vertimai). 1993. Viterbo: Millelire; *Altre voci. Nove narratori lituani del secondo Novecento*, (B. Baltrušaitytės, J. Apučio, B. Radzevičiaus, D. Mušinsko, J. Kunčino, S. T. Kondroto, G. Radvilavičiūtės, R. Šerelytės, M. Ivaškevičiaus apsakymai; vieną S. T. Kondroto apsakymą vertė A. Cerrì, o R. Šerelytės – S. Piccini), parengė P. U. Dini. 2006. Livorno: Books & Company.

³¹ Parulskis S. 2005. *Tre secondi di cielo*, vertė B. Žindžiūtė-Michelini ir G. Michelini. Milano: Isbn.

*Gyvenimas po klevu*³², I. Mero romanas *Lygiosios trunka akimirka*³³; išversta V. Mačernio³⁴ ir J. Marcinkevičiaus³⁵ poezijos, poetų žemininkų antologija³⁶, K. Platelio³⁷, S. Gedos³⁸, T. Venclovos³⁹, G. Grajausko⁴⁰ antologijos ir rinktinės lietuvių poetų antologijos⁴¹, taip pat nemažai vaikų literatūros⁴² (Sigutė Ach⁴³, A. Čeredevaitė⁴⁴, K. Kasparavičius⁴⁵, V. Landsbergis⁴⁶ ir kt.). Taip pat išleista J. Marcinkevičiaus drama *Mažvydas*⁴⁷, nepriklausomos Lietuvos užsienio reikalų ministro J. Urbšio prisiminimai⁴⁸, tremtinių Sibiro dainos⁴⁹, klasikinė lietuvių tautosakos pasaka *Eglė žalčių karalienė*⁵⁰.

- 32 Granauskas R. 2007. *La vita sotto l'acero*, vertė B. Žindžiūtė-Michelini ir G. Michelini. Nardò: Besa.
- 33 Meras I. 2007. *Scacco perpetuo*, vertė A. Povilavičiūtė ir V. Vogelmann. Firenze: La Giuntina (tiesa, iš pradžių ši romaną buvo pradėjusi versti Irina Dvizova).
- 34 Mačernis V. 1986. La „meglio gioventù“ di Vytautas Mačernis, vertė P. U. Dini. *In forma di parole* 3. Poesie. Bologna: Liviana Editrice, 157–221.
- 35 J. Marcinkevičius, vertė ir parengė P. U. Dini. 1988. *In forma di parole* 4, Bologna: Liviana Editrice, 139–196.
- 36 *La nostalgia dei terrestri. Cinque poeti lituani*, vertė ir parengė P. U. Dini. Viareggio: Baroni.
- 37 Platelis K. 2007. *Invito a posporre il viaggio*, vertė ir parengė P. U. Dini. Salerno: Heimat Edizioni.
- 38 Geda S. 2007. *In forma di parole. Parole che non potrei preferire*, vertė ir parengė P. U. Dini. Quaderno ottavo: Bologna.
- 39 Venclova T. 2003. *In forma di parole. Cinquantuno poesie e una lettera*, vertė ir parengė P. U. Dini, 2003 (1) Bologna.
- 40 Grajauskas G. 2008. *Barricate quotidiane*, vertė ir parengė P. U. Dini. Novi ligure: Joker edizioni.
- 41 *Tra ansia e finitudine. La nuova Europa dei poeti* (E. Ališankos, K. Platelio, R. Stankevičiaus eilės į italų kalbą vertė R. Klioštoraitytė). 2005. Budapest: Fondazione Salvatore Quasimodo, Istituto Italiano di Cultura di Budapest; *Quel sussurro di nordiche erbe. Antologia della poesia lituana contemporanea*, vertė ir sudarė Ciplijauskaitė B. ir Coco E. 2006. Bari: Levante Editori; *Mappa della poesia lituana del secondo Novecento. Le generazioni di mezzo*, vertė ir sudarė P. U. Dini. 2006. Bologna: *In forma di parole*, I ir II tomai; *Mappa della poesia lituana del terzo Novecento. Poeti lituani degli anni Sessanta*, vertė ir sudarė P. U. Dini. 2010 (1) (spausdinama). Bologna: *In forma di parole*.
- 42 *Favole lituane*, vertė B. Žindžiūtė-Michelini. 2001. Pavia: Edizioni Ferro.
- 43 Ach S. 2007. *Ambrogio, Fufi e l'Angelo*, vertė B. Žindžiūtė-Michelini. Vilnius: Nieko rimto.
- 44 Čeredevaitė A. 2007. *La strega pigrona*, vertė R. Klioštoraitytė. Livorno: Books & Company.
- 45 Kasparavičius K. 2007. *La Giornata delle fragole: storie misteriose*, vertė B. Žindžiūtė-Michelini. Vilnius: Nieko rimto.
- 46 Landsbergis V. 2006. *Le fiabe dei pigroni*, vertė R. Klioštoraitytė. Rankraštis priklauso įstaigai „Lietuviškos knygos“, Vilnius.
- 47 Plg. P. U. Dini, Sul Mažvydas di Justinas Marcinkevičius. Invito alla lettura. *Annali della Facoltà di Lettere e Filosofia dell'Università della Basilicata* 7, 1992–1993, 1995, 151–218.
- 48 Urbšys J. 1990. *La terra strappata. Lituania 1939-40, gli anni fatali*, parengė ir išvertė P. U. Dini. Viareggio: Mauro Baroni editore.
- 49 *Canti lituani dalla Siberia*, parengė ir išvertė G. Michelini. 1991. Potenza: Il salice.
- 50 *Eglė žalčių karalienė visomis pasaulio kalbomis*, į italų labą vertė R. Klioštoraitytė ir P. U. Dini. Vilnius: Kronta (ruošiamą spaudai).

Vis dėlto, atlikti vertimai toli gražu neatspindi visos lietuvių ir italų literatūrų įvairovės ir pagrindinių tendencijų. Siekiant, kad savita lietuvių literatūra būtų vis labiau prieinama ir Italijos skaitytojui, reikėtų, kad šioje srityje darbuotųsi daug daugiau vertėjų⁵¹.

VIETOJ IŠVADŲ

Aptarus vertimus ir jų atsiradimo istoriją, žvilgsnis turėtų krypti į verstinių tekstų tyrinėjimus. Tačiau ši sritis tiek Lietuvoje, tiek Italijoje vis dar mažai išplėtota: vertimai sulaukia recenzijų⁵², apžvalginio pobūdžio straipsnių⁵³. Bet dar trūksta mokslinių straipsnių ir išsamių atskirų grožinės literatūros kūrinių analizės: Lietuvoje ir Italijoje yra išleista tik keletas mokslinių publikacijų, kuriose svarstomos grožinių tekstų vertimo į lietuvių kalbą ir į italų kalbą problemos⁵⁴, parašyti keli magistro baigiamieji darbai⁵⁵.

Tikėtina, jog ateityje italų grožinės literatūros kūrinių vertimai į lietuvių kalbą ir lietuvių grožinės literatūros kūrinių vertimai į italų kalbą sulauks tyrinėtojų susidomėjimo ir atvers naujas nišas vertimo moksle.

⁵¹ Pastaraisiais metais į italų kalbą verčia B. Žindžiūtė kartu su G. Michelini' u, Pizos universiteto absolventas A. Cerri ir 2007 m. LLVS šv. Jeronimo premijos laureatas P. U. Dini (apie tai žr. Klioštoraitytė 2006a). Verta paminėti, jog 2009 m. rugsejo mėnesį Vilniuje įvyko literatūrinio vertimo dirbtuvės („Vilniaus literatūros akademija: pažintys ir jungtys“ – vienas iš edukacinės meno programos „Europos menų mokykla“ projektų, kurių ciklas yra nacionalinės programos „Vilnius – Europos kultūros sostinė 2009“, dalis). Šiose dirbtuvėse buvo verčiamas ir A. Žagrakalytės apsakymas į italų kalbą bei P. Fiore'ės apsakymas į lietuvių kalbą (apsakymų vertimų antologija ruošiamą spaudai).

⁵² Čia nurodomos tik paskutiniųjų metų recenzijos. Pvz., Parasole F. 2007. Altre voci. *Porta d'Oriente* 2, 147; Klioštoraitytė R., 2006. Poezija iš „periferijos“, *Literatūra ir menas*, gruod. 1 d.; Stefani C. De. 2007. Mappa della poesia lituana. *Semicerchio* 36-1, 95–96; Landolfi I. 2007. Lituania in versi. *Stylos*, febbraio; Parasole F. 2007. Mappa della poesia lituana. *Porta d'Oriente* 2, 144–145; Klioštoraitytė R., Parulskis S. 2007. Tre secondi di cielo. *Porta d'Oriente*, 148–149; Parasole F. 2007. Parole che non potrei proferire. *Porta d'Oriente* 2, 152–153; Parasole F. 2007. Invito a posporre il viaggio. *Porta d'Oriente* 2, 150–151.

⁵³ Plg. Curletto M. A. 2004. Tanto sesso, siamo lituani. *Diario IX*, 35, 46–47; Klioštoraitytė, 2006b; *Speciale Lituania*, *Porta d'Oriente* 2, 2007, 114–173; Izzo F. 2009. Dalla Lituania a Novi: l'universalità della poesia. *Oblò.it Il libro* 15 gennaio, <http://www.oblo.it>.

⁵⁴ Klioštoraitytė R., 2008. P. P. Pasolini'o poetikos vertimų problematika. *Vertimo studijos. Mokslo darbai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 104–112. Šiame *Vertimo studijų* numeryje žr. Klioštoraitytė R., Mažeikaitė I. Apie grožinio teksto vertimo kokybę. A. Barrico romano *Šilkas* vertimas į lietuvių kalbą.

⁵⁵ Mažeikaitė I. 2009. *Pragmatinių reikšmių vertimas Alessandro Baricco romane Šilkas*. Vilniaus universitetas; Dunajevienė D. 2009. *Perifrazinių konstrukcijų vertimas Niccolò Ammaniti romane Aš nebijau*. Vilniaus universitetas.

BIBLIOGRAFIJA

- Dini P. U. 1999. Letterature baltiche in traduzione Italiana. *Il traduttore nuovo*, 52, 1, 21–29.
- Dini P. U. 2005. Primo Levi in traduzione baltica. *Atti del convegno „La manutenzione della memoria. Diffusione e conoscenza di Primo Levi nei paesi europei“*. Torino, 2003. 10. 09–11 (a cura di G. Tesio). Torino: Regione Piemonte, 95–105.
- Dini P. U. 2006. Antico e nuovo in Europa. Il libro lituano prossimo ospite a Torino 2007. *Porta d'Oriente* 1, 46–49.
- Dini P. U. 2007a. *L'anello lituano. La Lituania vista dagli italiani: viaggi, studi, parole*, postfazione di F. Parasole. Livorno: Books & Company, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Dini P. U. 2007b. Speciale Lituania. *Porta d'Oriente* 2, 115–173.
- Dini P. U. 2007c. *Letteratura lituana in traduzione italiana*. Vilnius: Books from Lithuania.
- Devoto G. 2004. *Baltistikos raštai. Scritti baltistici*, sud. Dini P. U. ir Stundžia B. Vilnius: Tyto alba.
- Klioštoraitytė R. 2006a. Man patiktų ir toliau pristatinėti lietuvių poeziją italų skaitytojams [su P. U. Dini' u kalbasi R. Klioštoraitytė]. *Kultūros barai* 1, 60–62.
- Klioštoraitytė R. 2006b. Tarptautinė Turino knygų mugė kviečia Lietuvą. *Kultūros barai* 6, 63–64.
- Michelini G. (a cura di). 2007a. *La terra, Dio e il diavolo: miti e racconti della letteratura popolare lituana*, postfazione di D. Giancane. Brescia: Nardé.
- Granauskas R. 2007. *La casa sotto l'acero*, traduzione di B. Žindžiūtė-Michelini e G. Michelini. Brescia: Nardé.
- Mincevičius V. 1964. Le prime composizioni poetiche lituane in esametri. *ELTA-Press* 3, 23–26.
- Morici G. 1930. *Canti popolari lituani con uno studio sulla poesia popolare lituana*. Roma: Anonima romana editoriale.
- Morici G. 1933. Il poeta nazionale della Lituania. Cristiano Donalitiuis. *Studi baltici* 3, 44–61.
- Nesselmann G. H. F. 1853. *Littauische Volkslieder gesammelt, kritisch bearbeitet und metrisch uebersetzt*. Berlin.
- Pisani V. 1933. Dainos lituane. Le sei gemme. Ninna-nanna cosacca. *Il Giornale di Politica e Letteratura* 9, 413–414.
- Platelis K. 2006. Žvalgyba Turine. *Literatūra ir menas*, 2006.05.12, 2.
- Prampolini G. 1974a. La letteratura lituana e lettone. *Storia universale della letteratura* VII. Torino, 649–686.
- Prampolini G. 1974b. Antologia di testi. *Storia universale della letteratura* VII. Torino, 1089–1166.
- Sabaliauskas A. 1999. Studi baltici. *Lietuvių kalbos enciklopedija*. Vilnius.
- Sabaliauskas A. 2007. *Noi balti*, edizione italiana a cura di P. U. Dini. Vilnius: Istituto di lingua lituana, Livorno: Books & Company.
- Salvatori G. 1930b. Storia, miti e canzoni degli antichi lituani. *Nuova antologia* 16 maggio, 248–261.
- Salvatori G. 1931b. Figure del Risorgimento letterario lituano: G. Maironis Mačiulis. *Studi baltici* 1, 92–109.

- Salvatori G. 1932a. *I Lituani di ieri e di oggi*. Licinio Cappelli editore.
- Salvatori G. 1932b. Figure del Risorgimento letterario lituano: Vincas Krėvė Mickevičius. *Studi baltici* 2, 23–34.
- Salvatori G. 1933a. Giovanni Maironis-Mačiulis. Poeta nazionale lituano. *L'Europa Orientale* 13, 39–42.
- Salvatori G. 1933b. Figure del risorgimento letterario lituano: Antanas Baranauskas (1835–1902). *Studi baltici* 3, 62–64.
- Salvatori G. 1992. *Dž. Salvatoris. Lietuva vakar ir šiandien*, išvertė R. Morkvėnas, įžanginį straipsnį parašė P. U. Dini. Vilnius: Mintis.
- Santvaras S., parengė. 1981. *Lietuviai*. Chicago: Lithuanian Opera Company.
- Santvaras S., sud. 1989. *Italijos balsai. Italų poezijos antologija*. Chicago: Rūta.
- Turchi N. 1921. *Nella Lituania indipendente*. Roma: Libreria di scienze e lettere.
- Turchi N. 1933. *La Lituania nella storia e nel presente*. Roma: Istituto per l'Europa orientale.

ITALIAN LITERATURE IN LITHUANIA AND LITHUANIAN LITERATURE IN ITALY: BIBLIOGRAPHY OF TRANSLATIONS

PIETRO U. DINI, RASA KLIOŠTORAITYTĖ

S u m m a r y

The survey presents translations of Italian literary works into Lithuanian, as well as Lithuanian literary translations into Italian. It also proposes a brief discussion on potential directions of research in Translation Studies. The survey may serve as a preliminary and propaedeutic introduction to a more exhaustive Italian-Lithuanian and Lithuanian-Italian literary translation bibliography. The authors also discuss when and under what circumstances the translations were made. The most suitable method for such a quest is the comparative method. The research has proved to be a complex one, as the historical periodization of the translations is very different. Moreover, it is quite feasible that such an extralinguistic topic should be attributed to the history of culture and cultural relations rather than to the theory of translation. Nevertheless different authors have emphasized close links between the two areas of research, thus such a survey, though not exhaustive, may serve as a basis for further study.